

Odgovornost broдача za djela slugača

Tko je dužan činidbu odgovara za njeno izvršenje bilo da je izvršuje sam ili pomoću drugih. To je temeljni princip općeg prava. U tom smislu i pravno pravilo bivšeg našeg građanskog zakonika u noveliranom paragrafu 113 određuje: »Tko je drugome obvezan za kakvu činidbu odgovara . . . . i za krivnju osoba kojima se radi ispunjenja služi, kao i za svoju vlastitu«. Ta obaveza je apsolutna. Od nje se dužnik ne može osloboditi. Brodar na temelju ugovora o prijevozu odgovara za oštećenje, manjak ili gubitak stvari koje je primio na prijevoz, ali se on te odgovornosti može osloboditi zbog stanovitih razloga. Njegova obaveza, dakle, nije apsolutna nego relativna.

U izvršenju ugovora o prijevozu brodar se služi radnjom drugih (posade, agenata, slugača). Kako brodar odgovara za djela svojih pomoćnika? Naš Zakon o ugovorima o iskorištavanju pomorskih brodova kaže da za njihova djela odgovara kao i za svoja, a ne odgovara za štetu koja nastane zbog radnje ili propusta osoba kojima se služi u plovidbi (error in navigation) i rukovođenju brodom (error in management). Znači, brodar odgovara za djela svog slugača kao i za svoja djela. U vezi s tim nastaje pitanje odgovara li i za nedopuštena djela slugačeva, odgovara li za njegova djela koja izlaze iz djelokruga poslova na koje je bio pozvan da radi.

U Jednom sporu pomorske pravne prakse Velike Britanije nastalo je pitanje odgovara li brodar za neovlaštena djela svog slugača. U niže navedenom prikazu vidjet ćemo kako je sud odgovorio.

Tužitelj je:

LEESH RIVER TEA COMPANY LTD. i dr.

Tuženik je:

BRITISH INDIA STEAM NAVIGATION COMP. LTD.

Brod:

CHYEBASSA

Brod Chyebassa je prevezio u skladištu broj 2 i 3 teret čaja iz Calcutte u luke Kontinenta. Teret je bio propisno složen, brodar je upotrebio dužnu pomnju da učini brod sposobnim za plovidbu. Brod je na putu u luke Kontinenta pristao u luci Port Sudan. Tu je iskrcao teret određen za tu luku i ukrcao teret pamučnog sjemena. Radnici stivadora dok su radili na brodu u Port Sudanu skinuli su i ukrali poklopac sa olujnog ventila u donjem twindeku skladišta br. 2. Zbog toga je od Port Sudana do luka Ujedinjenog Kraljevstva morska voda ušla u skladište i oštetila teret čaja. Znači, od časa krađe poklopca olujnog ventila brod je postao nesposobnim za plovidbu.

Nastao je spor. U sporu nastalo je pitanje da li je brodar odgovoran za oštećenje tereta?

Teretnica na temelju koje se prevezio teret čaja sadržavala je uglavke o odgovornosti broдача sastavljene u smislu Haških pravila. Ta pravila, među ostalim, u svom članu 4 određuju da brodar neće odgovarati za gubitak ili oštećenje tereta koje nastaje: a) uslijed neplovnosti broda, osim ako ta neplovnost nije prouzrokovana zbog pomanjkanja dužne pomnje na strani broдача da brod učini sposobnim za plovidbu, b) bez ikakve greške ili znanja brođareva ili greške ili nemara agenta ili ljudi kojima se brodar služi.

Sudac koji je sudio u prvom stupnju obvezao je brođara na naknadu štete primaocima tereta. Sudac je to obrazložio ovako: brodar je odgovoran za svaku osobu koju upo-

trebi, ili koju upotrebi onaj koga je on upotrebio da izvrši obvezu koju je on (brodar) dužan izvršiti u svrhu ispunjavanja ugovora o prijevozu; lopovski čin stivadorova radnika ne odnosi se na plovidbu niti upravljanje broda da bi brodar mogao biti oslobođen odgovornosti; iako je šteta nastala zbog ulaska morske vode u skladište, uzrok oštećenja, a i ulaska vode, bio je akt lopova kojeg je brodar upotrebio da ukrca: iskrca teret; samo izričito uglavkom u teretnici brodar bi mogao sebe zaštititi u odnosu na štetu koju bi prouzročili lopovi u službi broda; brodar nije uspio da dokaže da šteta nije nastala ni zbog greške ili nemara njegova agenta ili pomoćnika, a još manje je dokazao da nisu ni on ni oni pridonijeli toj šteti; zato je brodar obavezan da naknadi štetu primaocima tereta.

Protiv te presude brodar se žalio apelacijskom sudu. Među ostalim, brodar je u svom prizivu naveo, da je sud trebao da utvrdi da je krađa poklopca olujnog ventila akt koji su radnici stivadora učinili izvan djelokruga njihova zaposlenja i zbog toga je trebalo presuditi da se riječi »bez krivnje i nemara agenata i pomoćnika brodarevih« iz člana 4 pravila 2q (Haških pravila) imaju tako tumačiti da znače: »bez greške ili nemara brodarka ili agenata i pomoćnika koji rade u granicama djelokruga njihova ovlaštenja ili zaposlenja«.

Sva tri suca apelacijskog suda su stala na gladište da poziv treba uzvati i odbiti tužbu protiv brodarka. Jedan od sudaca u presudi, među ostalim, kaže: Lopov je bio pomoćnik stivadorske kompanije, koja ga je angažirala i platila. I agent i njegovi pomoćnici koje je agent izabrao za rad ispunjavali su, na poslu na kojem su bili zaposleni, brodski posao, što znači da su izvršavali brodareve obaveze iz ugovora o prijevozu. Neprijeporno je da brodar ne bi mogao izbjeći od odgovornosti da su stivadorovi ljudi, u izvršavanju svog posla, oštetili ili ukrali teret kojim su rukovali. Ali oni nisu oštetili teret, nego su iskoristili mogućnost da se broda skinu vrlo mali komad u svrhu da ga ukradu i čineći to oštetili su brod, pa je morska voda mogla ući u skladište. To djelo radnika (uzimanje poklopca ventila) nije bio brodski rad; to što su učinili nije bilo u interesu broda niti je pokazivalo da bi unapređivalo brodski interes. To djelo ne spada u proces ukrcaja i iskrcaja tereta a niti spada u rizik tog procesa. Da je potpuno strana osoba ušla u skladište i uzela poklopac s olujnog ventila, smatram da bi se primijenila tačka q člana 4 Haških pravila (naime, da je brodar oslobođen od odgovornosti ako šteta nastane zbog razloga navedenih u tački 4), ako bi brodar mogao dokazati: a) da je ta strana osoba uzela taj poklopac, b) da je primijenio potrebnu pomnju da spriječi dolazak strane osobe na brod i da je u tome svemu primijenio dužnu pažnju. U ovom sporu ja smatram, da čin lopova treba da bude izjednačen sa činom potpuno strane osobe. Krađa u odnosu na brod, zbog koje je brod postao nesposoban za plovidbu, nije bilo izvršavanje brodareve dužnosti, ni nemarno, ni voljno, ni nepošteno. Lopov nije bio brodarev pomoćnik. Brodar bi bio odgovoran za njegov čin kad bi on, lopov, kao radnik stivadorov radio u ime brodarka u izvršavanju rada za koji ga je stivador bio angažirao. On to u ovom slučaju nije bio. Zato, brodar nije bio u nikakvom odnosu s lopovom.

Lloyd's List

Law Report, 1966. Volume 2

Part 5

Kako bi navedeni spor mogao biti riješen po našem pravu?

Naši sudovi nisu imali do sada prilike da rješavaju sličan spor pa zato ni odgovor na postavljeno pitanje ne može biti kategoričan, ukoliko uopće može biti kategorična odgovara na postavljena pitanja. Zato odgovor više pokušava da iznese kakvo se rješenje ukazuje na vidiku našeg prava.

Naš Zakon o ugovorima o iskorištavanju pomorskih brodova u svom članu 36. određuje: »Brodar je dužan navrijeme, s pažnjom urednog brodarka, osposobiti brod za plovidbu, primjerno ga opremiti, popuniti posadom, opskrbiti potrebnim zalihama i pripremiti tako, da se teret može ukrcati, složiti, čuvati, prevesti i iskrcati u stanju kakvom ga je primio na prijevoz«.

Član 53. određuje, uz ostalo, da brodar ne odgovara za oštećenje, manjak i gubitak tereta koji nastane zbog uzroka »koji se nisu mogli izbjeći pažnjom urednog brodarka«.

U predmetnom sporu bilo je neprijeporno da je brodar na početku putovanja u Calcutti osposobio brod za plovidbu; da je brod direktno plovio iz Calcutte u luke Ujedinenog Kraljevstva, sigurno je da ne bi nastalo oštećenje tereta zbog razloga o kome je riječi u ovome sporu. Pristanjem broda u Port Sudanu nastala je ponovno obveza brodarka da učini, dužnom pažnjom, brod sposobnim za plovidbu. Je li to brodar učinio? O tome se citirana presuda nije izrazila, jer taj agrumenat stranke nisu do kraja upotreble. Ali, kako su stvari tekle teško se može prebaciti brodaru da nije upotrebio dužnu pažnju. To iz ovih razloga: predmetni olujni ventil bio je na početku putovanja u Calcutti ispravan: Na putu od Calcutte do Port Sudana bio je pokriven teretom čaja, a u Port Sudanu radnik koji je ukras poklopac učinio je to na način da to nitko nije vidio ni primijetio, a ventil su kasnije radnici pokrili teretom pamučnog sjemena. Bi li sud pod takvim okolnostima stao na stanovište da je brodar upotrebio svu dužnu pažnju u pogledu osposobljavanja broda za plovidbu? Na to se ne može odgovoriti. Ako bi sud to usvojio onda bi i zbog tog razloga brodar bio oslobođen od odgovornosti.

Odredba našeg Zakona da brodar ne odgovara za štetu koja nastane iz uzroka koji se nisu mogli izbjeći pažnjom urednog brodarka odgovara članu 4 paragrafa 2, tačka q Haških pravila, koja kaže da brodar niti brod neće biti odgovoran za gubitak ili oštećenje koje nastane bilo s kojeg drugog razloga (osim onih navedenih u prethodnim tačkama istog pravila), koji nastane bez stvarne greške ili znanja brodarka, ili bez greške i nemara agenata ili ljudi brodarevih. Teret je dokaza na osobi koja se poziva na taj razlog. Prema tome, u ovom sporu, i po našem pravu nastaje pitanje je li brodar kriv u bilo kojoj mjeri za djelo koje je učinio radnik koji je ukras poklopac ventila. Skloni smo mišljenju da se nikakva krivnja za to ne može pripisati brodaru. Nije se uopće moglo očekivati od brodarka da predvidi da bi radnik mogao ukrasti ono što je ukras. — poklopac olujnog ventila. Zato bi, po našem Zakonu, brodar mogao biti oslobođen i po tom pravnom osnovu. Inače, u protivnom ta zakonska odredba nikada ne bi došla do primjene. Dalje, i po našem pravu nema nikakve zapreke da se prihvati gladište engleskog apelacijskog suda, da radnik koji je ukras poklopac olujnog ventila nije uopće bio pomoćnik brodarka za rad na brodu. Dobro kaže sudac da odnosni radnik nije bio na brodu radi toga da radi nešto na brodu kao prijevoznom sredstvu nego da je bio na brodu da radi oko tereta, da ga manipulira. Zato da je radnik manipulacijom tereta oštetio predmetni olujni ventil, onda bi bila drukčija situacija i brodar bi bio odgovoran za štetu koja bi zbog toga bila nastala teretu. Međutim, šteta je nastala zbog drugog razloga koji nije u vezi sa manipulacijom tereta, nego potpuno jednim činom koji nema veze sa teretom, a za taj čin radnik nije bio pomoćnik brodarka.

Ciklus »Požnjene masline«

*opila sam maslinu na cesti
i ubrala plodove iz utrobe njene crne
crne*

*milovala corčke na naličju listova
i glas tražila u dubini bezdanog
bezdanoj*

*lutač bijah cijelu noć
tražeći drugaricu
crnu maslinu*

*a na kraju puta vidjeh
u sutonu noći
samo zoru
zoru*

*mamurnu i tužnu
što čeka vjetar
ludi vjetar
da može svanuti*

Marija MIKULEC, Zadar